

СТАЊЕ И ПРЕДЛОГ МЕРА ЗАШТИТЕ ЗА СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „ШАЛИНАЧКИ ЛУГ”

ДРАГАНА ОСТОЈИЋ¹

БРАТИСЛАВ КИСИН²

ЗОРАН ГРБИЋ³

Извод: Споменик природе „Шалиначки Луг“ налази се на крајњем североисточном подручју региона Шумадије и представља изузетно вредну реликтну природну заједницу храста лужњака (*Quercus robur* L.; syn. *Q. pedunculata* Ehrh.), на површини од око 19 ha. Присутно је укупно 240 стабала храста лужњака. У време проглашења заштићеним подручјем, 1971. године, регистровано је 306 стабала храста и пет стабала пољског јасена. У раду су приказани резултати мониторинга стања стабала храста лужњака. Од укупног садашњег броја стабала, 42% је суво и полусуво. Услед низа негативних чинилаца састојина је веома разређена. Склоп некадашње шуме постао је отворен. Овакав развој учинио је шумску заједницу подложнијом негативним утицајима и додатно повећао степен девастације. Резултати потврђују да је ова састојина изузетно вредна са аспекта очувања некада раширених састојина храста лужњака и пољског јасена на подручју Шумадије и Централне Србије, нарочито плавних подручја у долини Велике Мораве и Дунава те представља праву реткост не само за подручје Србије, већ и на ширим балканским просторима. Истраживана састојина је изузетно угрожена услед биолошке презрелости, са видљивим знацима пропадања, као и због антропогеног утицаја, односно пашарења домаћих животиња, што отежава њено природно обнављање. Неопходно је боље заштитити састојину и искористити генетски потенцијал стабала храста лужњака, како за обнављање постојеће састојине, тако и за сакупљањем жира и производњу садног материјала, у циљу подизања нових лужњаквих састојина на другим локалитетима.

Кључне речи: Шалиначки луг, храст лужњак, шумска заједница, генетски потенцијал

THE CONDITION AND MEASURES PROPOSED TO PROTECT “ŠALINAČKI LUG” NATURAL MONUMENT

“Šalinački Lug” (Šalinac Grove) is a natural monument located in the far northeast of the Šumadija region. It is an extremely valuable relict community of common oak (*Quercus robur* L.; syn. *Q. pedunculata* Ehrh.) and covers an area of about 19 hectares. There is a total of 240 common oak trees. In 1971, i.e., at the time when “Šalinački Lug” was put under protection, 306 oak trees and five narrow-leaved ash trees were registered. The results of monitoring the status of pedunculate oak trees are presented in the paper. Of the total present number of trees, 42% are dead or dying. Due to a number of negative factors, the stand has become very sparse, and the forest canopy has opened. Such a development has

¹ др Драгана Остојић, Завод за заштитишу природе Србије, Нови Београд;

² др Братислав Кисин, научни сарадник, Јавно предузеће за изазовање шумама „Србијашуме“, Булевар Михаила Пуйина 113, Нови Београд;

³ Зоран Грбић, дил. инж. шум., Јавно предузеће за изазовање шумама „Србијашуме“, Шумско издјинство „Северни Кучај“ Кучево.

made the forest community more vulnerable to negative impacts and further increased the degree of devastation. The results confirm that this stand is extremely valuable from the aspect of preserving the once widespread stands of common oak and narrow-leaved ash in the Šumadija region and Central Serbia, especially in the floodplains of the Great Morava and Danube. They also prove that this stand is a true rarity not only in the territory of Serbia but also in the wider Balkan Region. The study stand is extremely endangered by biological overmaturity and has visible signs of deterioration. It is further endangered by human activity i.e., grazing of domestic animals, which hinders its natural regeneration. It is necessary to provide better stand protection and exploit the genetic potential of common oak trees both for restoring the existing stand and harvesting acorns and producing planting material to raise new oak stands in other localities.

Keywords: Šalinački Lug, common oak, forest community, genetic potential

1. УВОД

Прво подручје које је стављено под заштиту на територији данашње Србије била је Обедска бара, коју је аустријски двор прогласио царским ловиштем и заштитио га још давне 1874. године. Након II светског рата прва заштићена природна добра у Србији проглашена су 1948. године. Били су то шумски резервати Острозуб (на Чемернику), Мустафа и Фељешана у околини Мајданпека. Године 1960. проглашен је први национални парк у Србији - Национални парк „Фрушка Гора“.

Заштићено природно добро Споменик природе „Шалиначки Луг“ представља изузетно вредну реликтну природну заједницу храста лужњака (*Quercus robur* L.; *Syn. Q. pedunculata* Ehrh. (Шилић, Ч. 1990)). Споменик природе „Шалиначки Луг“ налази се у атару села Шалинац, општина Смедерево, на пространој алувијалној равни Годоминског поља. Удаљен је 3 km југозападно од ушћа Велике Мораве у Дунав и 7 km североисточно од града Смедерева. Непосредно га окружује мртваја, која представља некадашњи меандар Велике Мораве и насеља Шалинац и Кулич (слика 1). Иначе, назив лужњак, ова врста храста је добио по томе што расте у речним долинама, луговима. Лужњак је врло раширено европско и западноазијско листопадно дрво, које достиже висину и до 50 m, са пречником до 2,5 m, а забележена су стабла пречника и до 6 m, и старошћу преко 1000 година. Заједно са тисом (*Taxus baccata* L.) достиже највећу старост међу европским врстама дрвећа (Јовановић, Б. 2007).

Простор Споменика природе ботаничког карактера „Шалиначки Луг“ налази се на надморској висини од око 71 m и заузима површину од 19,2151 ha. Географске координате централне тачке заштићеног подручја су: 21°01'23" источне географске дужине и 44°41'28" северне географске ширине. Ово природно добро представља изузетну реткост не само за подручје Србије, већ и за читаво Балканско полуострво, као један од најрепрезентативнијих локалитета са остацима некадашњих шума храста лужњака и пољског јасена, које су широко покривале поплавна подручја централног Балкана. Површине под очуваним храстовим шумама толико су смањене, од

централне Европе до Медитерана, да су данас бледа слика шумског покривача који је постојао пре неколико векова (Остојић, Д. *et al.*, 2015). У Србији мање површине ових шума налазе се у долини Мораве и њених притока (Јовановић, Б., 2007). Упркос знатној деградацији, ова готово у потпуности нестала заједница пружа могућност реконструисања изгледа некадашњих шума храста лужњака и пољског јасена, аутохтоних за ово подручје.

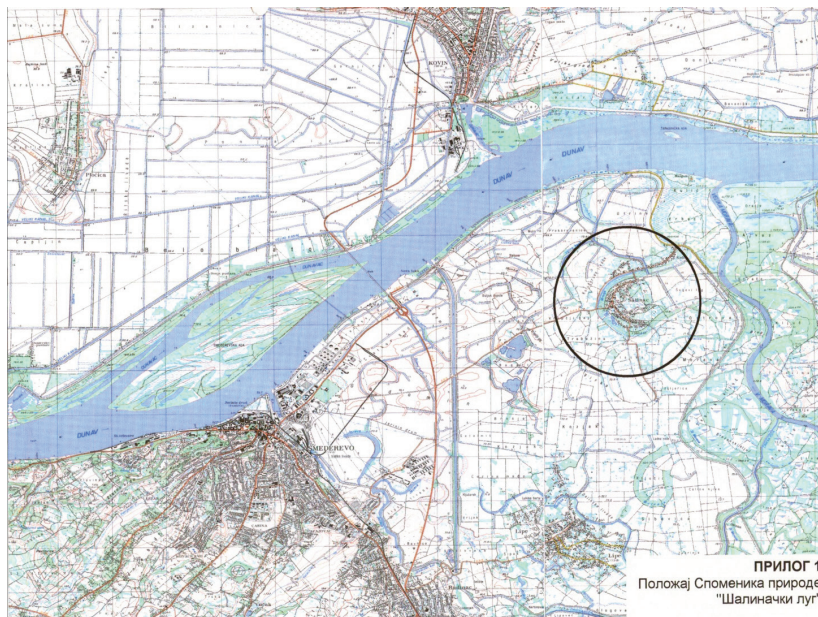
Као целина, заштићено подручје „Шалиначки Луг“ има и естетске вредности, у пејзажно-амбијенталном погледу, а посебан значај представља могућност за разноврсна истраживања и прикупљање генетског материјала изузетне вредности. Такође, представља и полигон за образовање различитих циљних група имајући у виду биолошки значај оваквих реликтних заједница. Забележени примерци представника дендрофлоре данас су права реткост свуда у свету и њима се, у циљу заштите, посвећује посебна пажња. Такође, оваква стабла су и део нашег историјског и природног наслеђа (Остојић, Д. *et al.*, 2015). Поред лужњакових стабала треба напоменути да је на овом простору забележено присуство 119 биљних врста, од чега 22 лековите врсте, и утврђено је 19 врста птица (Панић, И. *et al.*, 2005). У старим стаблима присутно је мноштво ентомолошке фауне.

Подручје Шалиначког луга први пут је стављено под заштиту државе као Строги природни резерват 17. маја 1971. године на коме је установљен режим заштите III степена. Након 34 године, 2005 године, Завод за заштиту природе Србије урадио је нови елаборат (ревизију) и „Шалиначки Луг“ је проглашен спомеником природе. Одлуком Привременог органа Општине Смедерево од 2007. године заштићено природно добро поверено је на старање Удружењу за неговање природне и културне баштине „Храст“ из Смедерева. Као управљач, реализовао је једну од мера ревитализације 2008. године, када је посађено 250 садница храста у циљу подмлађивања шумске заједнице, али због угрожавајућих фактора, пре свега антропогених и анималних, подмлађивање је отежано. Због стечајног поступка над пољопривредним комбинатом „Годомин“ (који је био корисник и газдовао шумама истоимене газдинске јединице у оквиру које је било заштићено подручје), закључком Владе Републике Србије из 2016. године, ове површине додељене су на газдовање Јавном предузећу за газдовање шумама „Србијашуме“ Београд. У међувремену, извршена је израда нове ОГШ (односно ревизија после истека важења) и ове површине су прикључене, у планском смислу, суседном шумском комплексу, односно газдинској јединици (ГЈ) „Острво“ (2018-2027).

На подручју Србије (Вукин, М., 2008) постоји неколико резервата шумске вегетације у којима су доминантне импозантне јединке храста лужњака основ правне заштите (Винична, Рађеновци, Стара Вратична и други). Иначе, учешће лужњака (*Q. robur*) као врсте дрвећа, у односу на укупну запремину у шумском фонду Републике Србије износи скромних 2,5%, док је учешће осталих врста из рода *Quercus* нешто веће и износи: цер (*Quercus cerris*) 13,0%, китњак (*Q. petraea*) 5,9%, сладун (*Q. frainetto*) 5,8% (Банковић, С. *et al.*, 2009).

Шуме посебне намене се гаје, одржавају, оснивају и штите на другачији начин од привредних шума да би на најбољи начин испуњавале своју улогу одређену наменом (Крстић, М., 2008). Посматрајући квалификацију функција шума према Медаревић, М., (2006), коју су дали Esten и Reder, ова површина би спадала у четврту Г групу социјалних и културних функција шума: психолошке функције (естетика, културно наслеђе, фондови гена), информационе функције (биоиндикације, истраживање, образовање), хумано-еколошке функције (биоклима, филтер и амортизер, заштита од буке) и функције одмора.

Свака земља има три облика богатства: биолошко, материјално и културно (Велашевић, В., 2003). Биолошко богатство се огледа у богатству биодиверзитета или биолошкој разноврсности што означава свеукупност гена, врста и екосистема. Овај појам укључује три међуусловљена организацијска нивоа диверзитета: генетички, специјски и екосистемски (Шијачић Николић, М., Миловановић, Ј., 2010). У систему заштите природе оваква подручја представљају изузетно вредне састојине, које су у правом смислу речи лабораторије у природи, односно ресурси аутохтоне дивље флоре и фауне или мале енклаве специфичних екосистема који се морају трајно штитити и користити у научно истраживачке сврхе (Остојић, Д. *et al.*, 2010). Из тих разлога, задатак и циљ рада је да се за подручје Споменика природе „Шалиначки Луг“ прикажу резултати валоризације састојине храста лужњака, тј. стабала која чине ову састојину, у складу са стандардима заштите природе и биодиверзитета.

Слика 1. Географски положај подручја Шалиначког Луга
Figure 1 Geographic location of the area of "Šalinački Lug"

Слика 2. Положај Споменика природе „Шалиначки Луг“
Figure 2 Aerial view of “Šalinački Lug” Natural Monument

2. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

У оквиру рада коришћени су резултати истраживања Завода за заштиту природе Србије добијени ревизијом Споменика природе „Шалиначки Луг“ током 2005 године, подаци прикупљени за израду дипломског рада (Грдић, З., 2008), као и подаци из Основе газдовања шумама (ОГШ) за ГЈ „Острво“ (2018-2027) којој припада ово заштићено подручје. По шумско-привредној, заштићено добро припада одељењу број 71/а (важећа ОГШ за ГЈ „Острво“, док је раније заштићено добро, по шумско привредној подели, било дефинисано као објекат 3/а ГЈ „Годомин“). Извршено је мерење и прикупљање таксационих података (пречник и висина) за свако стабло понаособ и опис састојинских прилика на подручју Споменика природе „Шалиначки Луг“. Урађен је таксациони премер свих стабла који чине заштићену састојину. Добијени подаци приказани су појединачно и на састојинском нивоу, а њихова обрада урађена је уобичајеним начином рада који се примењује при истраживањима овог карактера. Формирани су дебљински разреди од 5 cm. Због недостатка података у таблицама за израчунавање запремине дубећих стабала, за дебљинске степене преко 70 cm, запремина је израчуната по обрасцу:

$$V=g h f$$

где су:

g - темељница,

h - средња изравната висина очитана са висинске криве,

f - облични број (узет је 0,5).

Добијени дендрометријски резултати и стање стабала и састојине употпуњени су досадашњим флористичко-фитоценолошким и типолошким истраживањима извршеним за потребе израду документационе основе за израду Студије заштите за истраживани Споменик природе „Шалиначки Луг“ (Панић, И. *et al.*, 2005).

У раду је приказана хронологија раста и развоја заштићене шумске заједнице и степен очуваности овог подручја од стављања под заштиту до данас. Осим тога извршена је анализа услова средине и састојинског стања, као показатеља производних вредности, виталности и биолошке стабилности ове заштићене шумске заједнице.

Слика 3/а,б. Делови састојине Споменика природе „Шалиначки Луг“
Figure 3/a, b Parts of the stand of „Šalinački Lug” Natural Monument

3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Према геолошкој грађи овај простор припада различитим седиментима распрострањеним у пространој долини Велике Мораве. Седименти су представљени комплексом пескова, песковитих глина и глина са угљевима, односно серијом шљункова у прослојавању са песковитим глинама и глинама (Панић, И. *et al.*, 2005).

На посматраном простору налази се 240 стабала храста лужњака импозантних димензија. У односу на виталност, спољни изглед, присутна оштећења и здравствено стање, 101 стабло (42%) дефинисано је као суво или полусуво, док је 139 стабала (58%) дефинисано као жива и са задовољавајућим

здравственим стањем за животну доб (старост) у којем се налазе. Најтање стабло има прсни пречник у дебљинском степену 82,5 cm, а најдебље у дебљинском степену 232,5 cm. Ради потпунијег увида у стање састојина посебно су евидентирана физиолошки здрава стабла, а посебно сува и полусува стабла, и за њих исцртане висинске криве. Анализа дендрометријских података за састојину храста лужњака, на површини заштићеног подручја, дата је у табели 1.

Табела 1. Основни састојински подаци

Table 1. Basic data on stands

Ред. бр./ №	Дебљински Степен/ Diameter degree (cm)	Укупан број стабала/ The total number of trees - N	Број сувих и полу сувих стабала/ Number of dead and dying trees	N (%)	Средња Висина/ Mean height - Hs (m)	Изравнате вредности висине/ Average height values - Hi (m)	Запремина/ Volume - V (m ³)
1.	82,5	1		0,42	15,2	16,1	4,301
2.	87,5	0		0,00			
3.	92,5	6	4	2,50	14,7	17,3	34,859
4.	97,5	9	7	3,75	16,1	17,9	60,109
5.	102,5	9	5	3,75	16,8	18,2	67,546
6.	107,5	9	4	3,75	19,9	19,6	80,012
7.	112,5	12	5	5,00	21,4	20,0	119,222
8.	117,5	21	9	8,75	20,8	20,8	236,699
9.	122,5	20	6	8,33	22,8	21,0	247,378
10.	127,5	20	9	8,33	21,6	21,6	275,641
11.	132,5	17	6	7,08	19,6	22,2	260,059
12.	137,5	22	9	9,17	17,9	22,3	364,059
13.	142,5	17	6	7,08	22,8	22,8	308,925
14.	147,5	15	6	6,25	24,6	23,2	297,168
15.	152,5	18	7	7,50	22,4	23,4	384,475
16.	157,5	11	4	4,58	23,6	23,6	252,758
17.	162,5	9	4	3,75	27,2	23,6	220,141
18.	167,5	5	1	2,08	21,7	23,5	129,392
19.	172,5	2		0,83	23,0	23,1	53,958
20.	177,5	6	3	2,50	22,5	23,0	170,653
21.	182,5	4	2	1,67	27,3	22,9	119,746
22.	187,5	2	1	0,83	23,5	22,0	60,715
23.	192,5	0		0,00			
24.	197,5	1		0,42	27,2	21,0	32,151
25.	202,5	0		0,00			
26.	207,5	2	1	0,83	19,9	20,0	67,598

27.	212,5	0		0,00			
28.	217,5	1	1	0,42	21,2	19,5	36,207
29.	222,5	0		0,00			
30.	227,5	0		0,00			
31.	232,5	1	1	0,42	14,8	19,0	40,312
	Σ	240	101	100,0	21,2		3.924,084

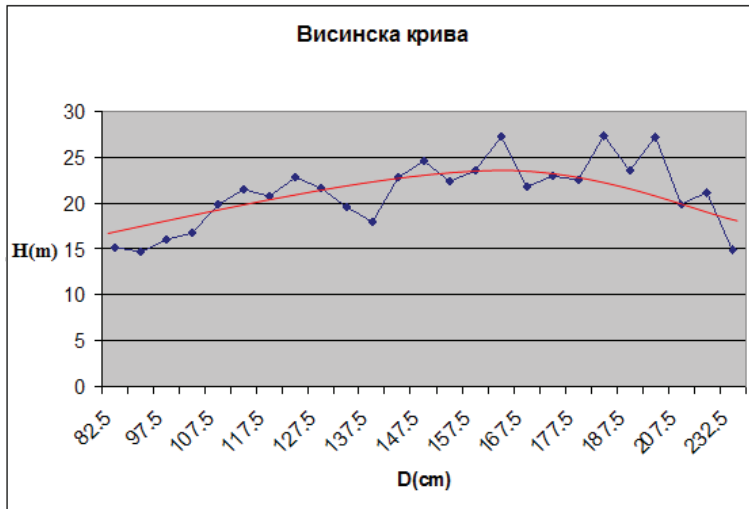
Извор: Грбић, З., (2008)
From Grbić, З., (2008)

Средња висина састојине је 21,2 м, док поједина стабла достижу висине и преко 27 м. Највеће измерене средње висине имају стабла у дебљинским степенима 182,5 см, где ова вредност износи 27,3 м, односно дебљинским степенима 162,5 см и 197,5 см, са износом вредности од 27,2 м. Укупна запремина свих стабала износи 3.924,084 м³, при чему на сува и полусува стабла отпада 1.612,093 м³, односно 41,1%, а на жива 2.311,991 м³, односно 58,9%. Просечна запремина по једном стаблу износи 16,350 м³.

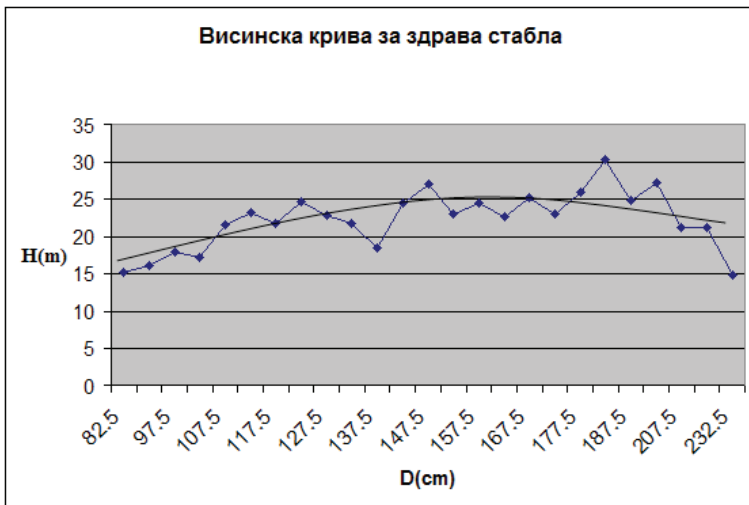
Графикон 1. Дистрибуција броја стабала по дебљинској структури (%)
Chart 1 Tree distribution per diameter structure (%)

Распоред броја стабала по дебљинској структури указује да се ради о типичној једнодобној расподели, а мање варијације су последица релативно малог броја стабала на целокупном подручју заштићеног добра, а још више у појединим дебљинским степенима. Знатне вредности прсног пречника (дебљинских степени) указују да се ради о престарелој састојини, чија се старост процењује на преко 300 година. Осим старости високе вредности пречника су и последица ретког склопа састојине.

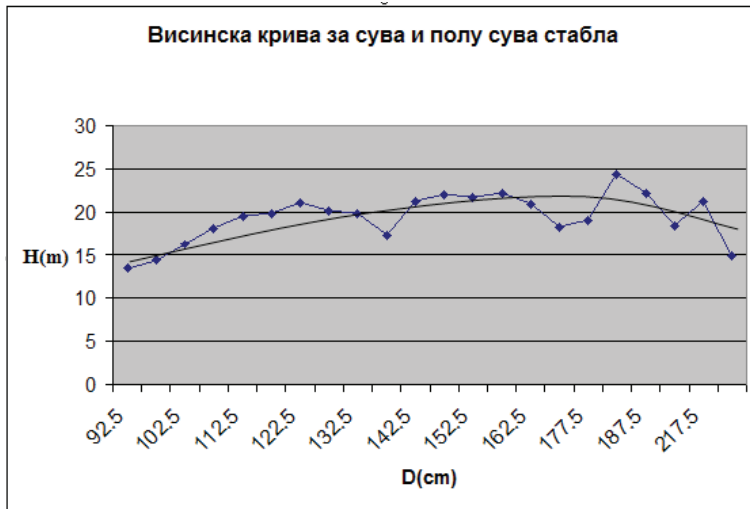

Графикон 2. Распредела висинске криве по дебљинским степенима
Chart 2 Height curve distribution per diameter degree/class

Највеће висине стабала, у апсолутним износима, достижу и преко 27 m (дебљински степени 182,5 cm, 162,5 cm и 197,5 cm), док се највеће изравнате висине од 23,6 m налазе у дебљинским степенима 157,5 cm и 162,5 cm. Релативно нешто ниже висине од очекиваних за ову врсту дрвећа последица су ретког склопа. Из овога произилази питање да ли се заштићено подручје може третирати као састојина или посматрати као скуп појединачних стабала.

Графикон 3. Распредела висинске криве по дебљинским степенима за здрава стабла
Chart 3 Height curve distribution per diameter degree/class of healthy trees

Графикон 4. Распoдела висинске криве по дебљинским степенима за сува и полусува стабла

Chart 4 Height curve distribution per diameter degree/class of dead and dying trees

Анализирајући распoделу висина по дебљинским степенима за жива стабла, са једне стране, и сува и полусува, са друге стране, долазимо до констатације да нема значајнијих одступања, односно, да су стабла у категорији живих већа, у просеку, за 1-2 m, односно за висину крајњих тањих грана. Значи да стабла, и после сушења, у готово целокупном свом обиму, односно висини, остају у дубећем стању где се развија процес труљења и пропадања. Када тај процес буде при крају, обично се стабла, услед јачег ветра или олује, сруше, при чему се убрзава коначан процес труљења и претварања у органску материју.

4. ЗАКЉУЧЦИ

Заштићено природно добро у категорији Споменик природе „Шалиначки Луг“ представља добро од општег интереса, а због посебних природних вредности има трајни еколошки, научни, културни, образовни, здравствено-рекреативни, туристички и други значај. Истраживана састојина „Шалиначки Луг“ налази се у презрелој фази развоја, процењене старости око 250-300 година, где се, због достизања биолошког максимума, може очекивати само даље пропадање преосталих стабала, односно наставак и интензивирање процеса сушења. Посебно импресивно делују поједини горостасни примерци, који достижу висину од преко 27 m или пречник дебла око 230 cm. Од некада природне, аутохтоне и веома очуване шумске заједнице под утицајем антропогених фактора, кроз дужи временски период, данас на простору Споменика природе „Шалиначки Луг“ постоји девастирана састојина разбијеног склопа, тако да некадашња шумска заједница представља више групу стабала храста лужњака, него састојину.

Подручје представља реликтну природну заједницу храста лужњака, с обзиром да овакве и сличне састојине представљају остатке некада далеко бројнијих састојина на подручју Шумадије уз сливове већих водотока.

С обзиром да је ова састојина изузетно угрожена биолошком презрелошћу и видљивим знацима пропадања (42% броја стабала са 41% запремине састојине су у категорији потпуно сувих или полусувих), као и утицајем човека због пашарења домаћих животиња, природно обнављање је отежано. Неопходно је боље искористити генетски потенцијал ових стабала, како за обнављање постојеће састојине, које је местимично започето, тако и сакупљање жира и производњу садног материјала за оснивање лужњакових састојина на другим локалитетима. Такође, адекватним мерама заштите позтребно је продужити биолошки опстанак преосталих стабала. Генетичка вредност локалитета „Шалиначки Луг“ је изузетна те се не сме дозволити да се овакве састојине изгубе услед биолошке старости и изумирања. Потребно је да се истовремено обезбеди природна обнова или, уколико је она отежана, онда вештачко пошумљавање на другим адекватним локалитетима са генетским материјалом са овог подручја. Овај генетски материјал је изузетно вредан, како са аспекта очувања биодиверзитета, тако и са економског аспекта, с обзиром да је хрст лужњак једна од највреднијих врста дрвећа код нас, и у свету.

ЛИТЕРАТУРА

- Банковић, С., Медаревић, М., Пантић, Д., Петровић, Н. (2009): Национална инвентура шума Републике Србије, Шумски фонд Републике Србије, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије, Управа за шуме, Београд.
- Велашевић, В. (2003): Животна средина и Хомо сапиенс. Едиција „Трагови“, Књига VI, Јавно предузеће „Палић-Лудаш“, Палић, Суботица.
- Вукин, М. (2008): Стање и перспективе заштите Општег природног резервата храста лужњака и граба у шуми Кошутњак, Шумарство бр. 1-2. УШИТС. Београд (53-65).
- Грбић, З. (2008): Стање заштићеног природног добра, Споменика природе „Шалиначки Луг“, статус, циљеви и проблем газдовања, Дипломски рад у рукопису. Универзитет у Београду, Шумарски факултет, Београд.
- Јовановић, Б. (2007): Дендрологија. Универзитет у Београду, Шумарски факултет, Београд.
- Крстић, М. (2008): Начелна разматрања категоризације и узгојних потреба у шумама посебне намене, Шумарство бр. 1-2. УШИТС. Београд (111-126).
- Медаревић, М. (2006): Планирање газдовања шумама, Универзитет у Београду, Шумарски факултет, Београд.
- Основа газдовања шумама за газдинску јединицу „Острво“ (2018-2027)
- Остојић, Д., Јовановић, Б., Кисин, Б. (2010): Резерват природе „Кукавица“, стање и заштита, Шумарство бр. 3-4, Београд (35-50).
- Остојић, Д., Крстески, Б., Николић, В. (2015): Заштићени хрстови Србије. Монографска публикација; Завод за заштиту природе Србије, Београд.
- Панић, И., Мијовић, Д., Јовановић, С. (2005): Споменик природе „Шалиначки Луг“, Студија заштите, Завод за заштиту природе Србије, Београд.
- Шијачић Николић, М., Миловановић, Ј. (2010): Конзервација и усмерено коришћење шумских генетичких ресурса; Универзитет у Београду, Шумарски факултет, Београд.
- Шилић, Ч. (1990): Атлас дрвећа и жбуња, IV издање, ИП „Свјетлост“, Завод за уџбенике и наставна средства, Сарајево, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

THE CONDITION AND MEASURES PROPOSED TO PROTECT “ŠALINAČKI LUG”
NATURAL MONUMENT

Dragana Ostojić
Bratislav Kisin
Zoran Grbić

Summary

“Šalinački Lug” Natural Monument is an extremely valuable natural association of common oak (*Quercus robur* L.; Syn. *Q. pedunculata* Ehrh.) with several individual trees of narrow-leaved ash (*Fraxinus angustifolia* Vahl.) spread over an area of 19 ha. Special natural features of the protected area “Šalinački Lug” categorized as a natural monument give it immense value. As a natural area of general interest with permanent ecological, scientific, cultural, educational, health, recreational, tourist and other significance, it is under special protection. The investigated forest stand of “Šalinački Lug” is overmature, approximately 250 to 300 years old, and consequently further dying off or increased deterioration of the remaining specimens is to be expected due to the stand reaching its biological maximum. A total of 240 common oak trees have been registered in the area. Several gigantic individual trees over 27 m in height and 230 cm in diameter look particularly impressive. Given that this stand is extremely susceptible to biological overmaturity and has visible signs of deterioration (42% of the total number of trees and 41% of the stand volume can be classified as dead or dying) accompanied by its vulnerability to anthropogenic threats caused by domestic animals that hinder natural regeneration, the genetic potential of these trees must be used more efficiently, both for the regeneration of the existing stands (a task which has been partly undertaken) and for the seed harvesting and production of planting material to establish common oak stands in other sites. Protection measures should maximally prolong the biological survival of remaining trees. The results confirm that this stand is extremely valuable in terms of preserving the once widespread stands of common oak and narrow-leaved ash in the Šumadija region, especially in the floodplains of the Great Morava and Danube Rivers, and represents a true rarity not only in the territory of Serbia but also in the wider Balkan Region.